

Materialni vidiki pisnih virov

Zdvaintridesetimi čudovitimi potmi modrosti je robil (ḥāqāq) Jah, Gospod nad vojskami, Izraelov Bog, Živi Bog, Večni kralj, Vsemogočni Bog, Visok in Vzvišen, Večno Bivajoč, in Svetega Imena. Ustvaril je svoj svet s tremi zvitki (*səpārîm*): z zvitkom (*sēper*), z zvitkom (*sēper*) in z zvitkom (*sēper*). (*Sēper Yəšîrâ* §1)

Tisočkrat tisoči so mu stregli in desettisočkrat desettisoči so stali pred njim. Sodni dvor je sedel in zvitki (*siprîm*) so se odprli. (Dan 7,10)

In v desnici sedečega na prestolu sem videl zvitek (*biblion*), popisan znotraj in zunaj, zapečaten s sedmimi pečati. In videl sem silnega angela, ki je klical z močnim glasom: »Kdo je vreden, da bi odprl zvitek (*biblion*) in odtrgal njegove pečate?« Toda nihče ne v nebesih ne na zemlji ne pod zemljo ni mogel odpreti zvitka (*biblion*) in pogledati vanj. (Raz 5,1-3)

Zgoraj navedenim odlomkom, ko so vzeti iz treh različnih spisov judovske oz. krščanske dediščine, je skupno, da knjigo oz. zvitek postavijo v teološki kontekst protologije (*Sēper Yəšîrâ*) in eshatologije (Danielova knjiga, Razodetje). Judovski traktat *Sēper Yəšîrâ*, ki je nastal med letoma 450–700 po Kr. in so ga pozneje komentirali in uporabili tako kabalisti kakor tudi drugi judovski pisci, govori o tem, da je bil svet ustvarjen s tremi zvitki. Točen pomen soglasniške kombinacije *spr* je predmet razprave, sam spis pa nam o treh bivajočih resničnostih, ki jih označi s *spr*, ne pove nič več. Končni označevalec ostane skrivnost, ki je za avtorja besedila nedvomno povezan s Skrivnostjo samo. Danielova knjiga in Razodetje oba govorita o zvitku oz. zvitkih v povezavi s poslednjimi skrivnostmi. Čeprav v teh dveh knjigah pomen »zvitkov« ni tako kriptičen kakor v *Sēper Yəšîrâ*, je treba poudariti, da se zvitki ultimativno nanašajo na veliko eshatološko skrivnost in da prav zato njihov končni označevalec ni nič manj skrivnosten kot v »protoloških« zvitkih iz *Sēper Yəšîrâ*.

S tem, da ta besedila v uvodniku navajava skupaj, želiva opozoriti predvsem na to, da zvitki, knjige oz. spisi, v judovstvu in krščanstvu (in pozneje tudi v islamu) nimajo samo vloge medija, ki posreduje vsebino, ampak da *tudi sami občasno zavzamejo eminentno teološko mesto*. To priča o tem, da je za versko izkušnjo judovskih in krščanskih skupnosti, v katerih so navedena besedila nastala, bil pomemben tudi *materialni vidik spisov*, ki se je pojavil kot teološki motiv ter je tako dobil svojo mesto v verskem sistemu nekega pisca ali verske skupnosti.

Podobno kakor zgoraj navedeni odlomki se tudi ta tematski sklop *Tretjega dneva osredotoča na vidik našega življenja z Božjo besedo*, ki je zgodovinsko močno sodoločal naše versko življenje, vendar je velikokrat spregledan v teološki in verski literaturi. Tematski sklop je posvečen *materialni dediščini*, ki je nastala kot sad zapisovanja Božje besede, svetih knjig in pobožne literature tako med kristjani kakor v drugih verstvih. In če so *materialni*

vidiki pisnih virov vstopili v verski besednjak in pojmovnost že v času, ko je bila Božja beseda zapisana, lahko iz primerjalno-religiološkega pogleda sklepamo, da tudi *naša doba daje materialnemu duhovni pomen*. Prav zato se je spodaj podpisanima urednikoma zdelo umestno, da posvetimo tematski blok *materialnim vidikom pisnih virov* verskih besedil.

Namen tega tematskega bloka je, da bi v slovenskem prostoru dodatno poživili zanimanje za preučevanje materialnih vidikov pisnih virov verskih besedil. Kljub naporu slovenskih in tujih raziskovalcev številna besedila, ki jih hranimo v slovenskih ustanovah, bodisi čakajo na to, da bi jih prvič znanstveno preučili in jih umestili v njihov zgodovinski kontekst, bodisi bi bilo potrebno njihovo vnovično preučevanje v okviru sodobnih metod preučevanja rokopisnih in materialnih virov.

Tematski blok sestavlja pet prispevkov, ki vsak s svojega, sicer zelo različnega vidika opravlja prav to funkcijo: vzbujanje zanimanja za preučevanje materialnih vidikov pisnih virov. Prispevek o humanističnih razlagah Hieronimovega imena predstavlja zanimiv primer iz panegirikov v čast sv. Hieronimu, ki jih je v letih med 1391 in 1408 sestavil Koprčan Peter Pavel Vergerij Starejši in v njih tudi prvi zapisal pravilno etimološko razlago Hieronimovega imena; le-ta se je skozi desetletja prepisovanja v različnih evropskih rokopisih ohranila na različne načine. Prispevek o Poljanskem rokopisu je sestavljen iz dveh delov: v uvodu je predstavljen ta izjemni vir, ki je z vsebinskega vidika prvovrstna baročna pripoved o Jezusovem življenju, nastal pa je okrog leta 1800 kot prepis precej starejših rokopisnih predlog; nato sledi kritični prepis odlomka o treh Marijinih prošnjah »Koku je Mati Božja tri prošne strila na sojga sina Jezusa«. Doprinos zapisa o zvrsteh arhivskega gradiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana je predvsem v tem, da je sedaj na enem mestu zbran pregled najzanimivejšega in najbolj uporabnega rokopisnega gradiva iz različnih fondov. Članek o frančiškanskih knjižnicah v Sloveniji predstavlja nekatere aktualne dosežke in izzive na področju ohranjanja bogate pisne dediščine, tako rokopisne kakor tiskane. V članku o koranskih rokopisih so predstavljeni izbrani najzgodnejši rokopisi Korana, avtor pa poleg tega ovrednoti njihovo vrednost pri preučevanju redakcijskega procesa Korana.

Dobe človeške zgodovine je mogoče razdeliti tudi glede na medij, ki ga uporabljamo za zapis. Začetek železne dobe je pospremil razvoj abecedne pisave. Pozna antika se je začela s prehodom z zvitka na kodeks. Začetek novega veka se prekriva z izumom tiska. Danes, ko nas tako močno zaznamuje digitalni svet, se zatorej zdi, da smo se že znašli v neki novi dobi, ki pogojuje tudi naše verske predstave. Navsezadnje torej upamo, da bi ta tematska številka spodbudila tudi *teološko refleksijo o dobi in materialnosti*, v kateri živimo in ki bo v prihodnosti gotovo v marsičem pogojevala naše Oznanilo, tako kot se je to že zgodilo v preteklosti, ko je *materialno* postalo *duhovno*.

Aljaž Krajnc, Jan Dominik Bogataj